

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІОЛОГІЯ РИНКІВ»

Ступінь освіти

Бакалавр

Освітня програма

Економіка; Журналістика;
Облік і аудит; Фінанси,
банківська справа та
страхування; Маркетинг;
Туризм; Міжнародні
відносини, суспільні
комунікації та регіональні
студії

Тривалість викладання

VI семестр (11, 12 чверті)

Заняття:

Лекції

2 години на тиждень

Практичні/лабораторні/тощо

1 година на тиждень

Мова викладання

Українська

Кафедра, що викладає: Маркетингу

Сторінка курсу в СДО НТУ «ДП»: <https://do.nmu.org.ua/course/view.php?id=5873>

Консультації: за окремим розкладом, погодженим зі здобувачами вищої освіти

Онлайн-консультації: Microsoft Teams – група «Соціологія ринків»

Інформація про викладача:

Пилипенко Ганна Миколаївна

Професор кафедри маркетингу,

доктор економічних наук, професор

Персональна сторінка

<https://mk.nmu.org.ua/ua/kaff/pylypenko.php>

E-mail: pylypenko.h.m@nmu.one

1. Анотація навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Соціологія ринків» спрямована на формування знань щодо соціальних закономірностей функціонування ринкової економіки та форм їхнього прояву в економічній діяльності індивідів, соціальних груп та спільнот. Під час вивчення даної дисципліни студенти отримують теоретичні знання щодо інституціональних засад функціонування ринкової економіки, впливу культури та владних відносин на економічну діяльність суб'єктів господарювання, а також щодо характеру взаємодії державної та ринкової координації. Разом з цим студенти навчаються використовувати отримані знання при вирішенні конкретних завдань, пов'язаних із виявленням тенденцій трансформації структури ринку під впливом інституціональних

чинників, що важливо при дослідженні характеру ринкової поведінки економічних суб'єктів та застосування з огляду на її специфіку інструментів маркетингової комунікаційної політики.

Курс ґрунтується на взаємопов'язаній логіці формування аналітичного апарату, економічного аналізу та прийняття стратегічних рішень. Передбачає роботу з теоретичними моделями соціології та інституціональної економіки, емпіричними даними та базується на використанні сучасних інформаційних технологій.

Цей курс побудовано на засадах студентоцентричного підходу (Student-Centered Approach), який розглядає здобувача вищої освіти як суб'єкта з власними унікальними інтересами, потребами й досвідом, що спроможний виступати самостійним і відповідальним учасником освітнього процесу.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні у здобувачів відповідних дисциплінарних компетентностей щодо формування знань щодо соціальних закономірностей функціонування ринкової економіки та форм їхнього прояву в економічній діяльності індивідів, соціальних груп та спільнот.

Завдання дисципліни:

- формування економічного мислення та професійних компетентностей у студентів освітньої програми;
- засвоєння основних категорій дисципліни та закономірностей функціонування й розвитку сучасної ринкової економіки;
- формування уявлення про ринок як соціальний інститут та інституціональні складові механізму його функціонування;
- опанування соціологічними основами економічної діяльності суб'єктів;
- набуття практичних навичок виміру сили держави і сили ринку як інститутів координації;
- формування здатності до критичного осмислення проблем ринкової координації в українському суспільстві;
- активізація творчого пошуку студентів у вирішенні складних проблем функціонування ринків.

3. Результати навчання

Реалізація поставлених завдань дозволяє забезпечити наступні дисциплінарні результати навчання:

- Демонструвати знання теоретичних основ та принципів функціонування сучасної ринкової економіки. Розуміти соціальну природу ринку.
- Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань про соціальні закономірності ринкової економіки.
- Виявляти й аналізувати ключові характеристики та специфіку ринкової поведінки економічних суб'єктів.
- Демонструвати вміння застосовувати міждисциплінарний підхід та здійснювати дослідження мотивації економічної діяльності суб'єктів.
- Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.
- Діяти соціально відповідально та громадсько свідомо на основі етичних економічних принципів, поваги до культурного різноманіття та цінностей громадянського суспільства з дотриманням прав і свобод особистості.
- Демонструвати відповідальність у ставленні до моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства у професійній маркетинговій діяльності.

4. Структура курсу

Лекційні заняття

Тема 1. Вступ до соціології ринків

- 1.1. Історичні умови виокремлення соціології ринку як самостійної галузі соціологічного знання. Етапи становлення й розвитку соціології ринку.
- 1.2. Предмет і метод дисципліни.
- 1.3. Міждисциплінарні зв'язки соціології ринку.

Тема 2. Соціологічний дискурс ринкової системи

- 2.1. Еволюція форм соціальної інтеграції господарства.
- 2.2. Ринок як соціальний інститут.
- 2.3. Інституціональні складові ринкового механізму.

Тема 3. Соціологічні основи економічної діяльності

- 3.1. Поведінкові особливості «економічної» і «соціологічної» людини.
- 3.2. Господарська мотивація і типи раціональності.
- 3.3. Економіко-соціологічна модель ринку.

Тема 4. Людина в культурних і владних відносинах.

- 4.1. Господарська культура та її вплив на економічну поведінку суб'єктів.
- 4.2. Влада як соціальне відношення. Статуси та привілеї як інструменти реалізації влади у ринкових відносинах.

Тема 5. Взаємодія держави і ринку

- 5.1. Подвійна природа держави: між інститутом та організацією.
- 5.2. Інституціональні функції держави.
- 5.3. Ринок і держава як інститути координації.

Тема 6. Механізм координації економічної діяльності: соціологічний підхід

- 6.1. Ціннісні засади поєднання державної та ринкової координації.
- 6.2. Інститути громадянського суспільства як фактор координації економічної діяльності.

Тема 7. Соціокультурні інститути ринкової економіки України

- 7.1. Історична ретроспектива становлення ринкової економіки в Україні.
- 7.2. Особливості української господарської культури.
- 7.3. Владні відносини в економіці України.
- 7.4. Модель ринкової координації в українському суспільстві.

Практичні заняття

Тема 1. Вступ до соціології ринків

Тема 2. Соціологічний дискурс ринкової системи.

Тема 3. Соціологічні основи економічної діяльності.

Тема 4. Людина в культурних і владних відносинах.

Тема 5. Взаємодія держави і ринку.

Тема 6. Механізм координації економічної діяльності: соціологічний підхід.

Тема 7. Соціокультурні інститути ринкової економіки України.

Інформація для студентів заочної форми навчання. На сайті університету знаходиться графік навчального процесу. Протягом року передбачено заняття з викладачем у кількості 6 год лекційних та 4 год практичних занять.

Решту практичних завдань студент опановує самостійно. Виконані завдання практичних занять здаються за 2 тижні до сесії згідно графіку навчального процесу. Умови завдань знаходяться на сторінці курсу на платформі Moodle. Виконання комплексної контрольної роботи для студентів заочної форми навчання є обов'язковим. Підсумкова оцінка за дисципліну дорівнює середньому суми оцінок за контрольну роботу, аудиторні заняття та комплексну контрольну роботу.

5. Технічне обладнання та/або програмне забезпечення*

Мультимедійне обладнання. На лекційних заняттях обов'язково мати з собою гаджети з можливістю підключення до Інтернету. Перевірений доступ з ПК чи мобільного гаджету до застосунків Microsoft Office: Teams, Moodle; Zoom. Інстальований на ПК та мобільних гаджетах пакет програм Microsoft Office (Word, Excel, Power Point). Активованій акаунт університетської пошти (student.i.p.@nmu.one) на Офіс365. Дистанційна платформа MOODLE. На практичних заняттях необхідні калькулятори.

6. Система оцінювання та вимоги

6.1. Навчальні досягнення здобувачів вищої освіти за результатами вивчення курсу оцінюватимуться за шкалою, що наведена нижче:

Рейтингова шкала	Інституційна шкала
90 – 100	відмінно
75-89	добре
60-74	задовільно
0-59	незадовільно

6.2. Здобувачі вищої освіти можуть отримати підсумкову оцінку з навчальної дисципліни на підставі поточного оцінювання знань за умови, якщо набрана кількість балів з поточного тестування та самостійної роботи складатиме не менше 60 балів.

Поточна успішність складається з успішності за дві контрольні роботи (кожна максимально оцінюється у 20 балів), презентація на практичних заняттях (максимально оцінюється у 20 балів) та оцінок за роботу на практичних заняттях (із всього обсягу оцінюється 8 занять, що присвячені публічним дискусіям – активна участь у обговоренні проблем на одному занятті максимально може принести здобувачу вищої освіти 5 балів). Отримані бали за всіма видами робіт підлягають сумуванню і формують підсумкову оцінку за вивчення навчальної дисципліни. Максимально за поточною успішністю здобувач вищої освіти може набрати 100 балів.

Підсумкове оцінювання (якщо здобувач вищої освіти набрав менше 60 балів та/або прагне поліпшити оцінку)	Диференційований залік відбувається у письмовій формі, білети складаються з 20 тестових запитань, одне кейсове завдання. Кожний тест має один правильний варіант відповіді. Правильна відповідь на запитання тесту оцінюється у 4 бали. Повна відповідь на кейсове завдання оцінюється у 20 балів. Максимальна кількість балів за залік: 100
Практичні заняття	Публічні дискусії щодо актуальних питань функціонування сучасної ринкової економіки та її соціологічної сторони. Максимально оцінюються у 40 балів (8 занять×5 балів/заняття). Презентація за обраною темою 20 балів
Контрольні роботи	Охоплюють матеріали теоретичного курсу. Містять тести та відкриті запитання. Максимально оцінюються у 40 балів (2 контрольні роботи×20 балів/контрольна робота).

6.3. Критерії оцінювання *письмової контрольної роботи*:

Десять тестових завдань з чотирма варіантами відповідей, 1 правильна відповідь оцінюється у 1 бал.

Відповідь на одне відкрите питання – правильно підготовлена відповідь оцінюється в 10 балів, причому:

10 балів – повна відповідність еталону, наведення прикладів з додаткової літератури;

9 балів – відповідність еталону, незначна кількість прикладів, правильна мова викладення матеріалу;

8 балів – відповідність еталону, правильна мова викладення матеріалу;

7 балів – відповідність еталону, незначні відхилення у мові викладення матеріалу;

6 балів – відповідність еталону, помилки в граматиці та/або орфографії;

5 балів – деяка відповідність еталону, помилки в граматиці та/або орфографії;

4 бали – зміст відповіді має стосунок до предмету питання, проте не відповідає еталону, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення;

3 бали – зміст відповіді має деякий відносний стосунок до предмету питання, проте не відповідає еталону, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення;

2 бали – наявність відповіді, яка не відповідає еталону, та/або не має стосунку до предмету запитання, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення.

1 бал – наявність часткової відповіді, яка повністю не відповідає еталону, та не має стосунку до предмету запитання, містить суттєві граматичні та орфографічні помилки, які критично ускладнюють розуміння тексту або викривляють зміст повідомлення.

6.4. Критерії оцінювання практичного заняття (*публічних дискусій щодо актуальних питань функціонування сучасної ринкової економіки та її соціологічної сторони, аналіз кейсів із практики ринкових та соціологічних досліджень, виконання індивідуальних і групових практичних завдань; мініпрезентації результатів тощо*) доводяться викладачем до відома здобувачів вищої освіти перед початком кожної публічної дискусії у вигляді правил та умов отримання оцінки. При цьому до уваги береться підсумок дискусії, повнота і грамотність відповідей учасників, правильність і обґрунтованість аргументів. У залежності від специфіки публічної дискусії зазначені умови можуть доповнюватися або змінюватися. Оцінюється 8 занять за 5-ти бальною шкалою:

5 балів – активна та ініціативна участь у практичному занятті; змістовне обговорення теоретичних і прикладних питань; самостійний і аргументований аналіз кейсів із соціології ринку; коректна інтерпретація результатів соціологічних досліджень; повне й якісне виконання практичних (індивідуальних або групових) завдань; логічна та структурована презентація результатів; демонстрація глибокого розуміння навчального матеріалу.

4 бали – активна участь у практичному занятті; участь в обговоренні та аналізі кейсів; правильне, але частково шаблонне виконання практичних завдань; загалом коректна інтерпретація соціологічних даних з окремими неточностями; достатнє володіння навчальним матеріалом без елементів поглибленого самостійного аналізу.

3 бали – участь у практичному занятті переважно на репродуктивному рівні; фрагментарна участь в обговоренні; поверховий аналіз кейсів; виконання практичних завдань з помилками або без належного обґрунтування; часткове володіння навчальним матеріалом.

2 бали – мінімальна участь у практичному занятті; пасивна участь в обговоренні; формальне або неповне виконання практичних завдань; труднощі з аналізом кейсів і тлумаченням соціологічної інформації; недостатнє розуміння основних понять теми.

1 бал – відсутність активної участі у практичному занятті; невиконання або номінальне виконання практичних завдань; відсутність аргументованих відповідей; нерозуміння змісту теми та базових понять соціології ринку.

6.5. Критерії оцінювання *презентації*:

16-20 балів: наявність заголовку, визначення актуальності, однієї-двох тез та аргументів на їхню користь, логічного взаємозв'язку між тезою та аргументами, правильне оформлення, наявність висновку, дотримання встановленого обсягу.

11-15 балів: наявність заголовку, визначення актуальності, однієї-двох тез та аргументів на їхню користь, незначні помилки логічного характеру між наведеною тезою та аргументами, незначні помилки в оформленні, наявність висновку, дотримання встановленого обсягу.

6-10 балів: відсутність одного з обов'язкових структурних елементів презентації (заголовку, визначення актуальності, однієї-двох тез та аргументів, висновку), наявність орфографічних та/або граматичних помилок або недотримання встановленого обсягу.

1-5 балів: неструктурованість роботи, недотримання встановленого обсягу, наявність значних помилок в оформленні, велика кількість орфографічних та/або граматичних помилок, відсутність переконливих аргументів на користь тези.

6.6. Процедура проведення контрольних заходів.

Контрольні заходи з дисципліни будуть здійснені згідно з графіком навчального процесу, який можна знайти на сайті університету. Процедуру виконання завдань поточного контролю викладач оголошує на першому занятті або заздалегідь. За результатами поточного контролю студент може отримати найвищу оцінку у 100 балів, з'явитися на заняття, коли проводиться комплексна контрольна робота та отримати оцінку. Якщо оцінка поточного контролю не влаштовує, то студент може виконати комплексну контрольну роботу і також отримати максимально 100 балів.

Присутність на контрольних заходах сторонніх осіб без дозволу ректора, проректора або декана факультету не допускається. Під час комплексної контрольної роботи користуватися допоміжними засобами заборонено. Комплексна контрольна робота проходитиме за розкладом.

Детально процедуру проведення контрольних заходів можна знайти у Положенні про організацію освітнього процесу, Положенні про оцінювання результатів навчання https://www.nmu.org.ua/ua/content/activity/us_documents/education_scientific_documents.php.

7. Політика курсу

7.1. Політика щодо академічної доброчесності

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та підсумкового контролів. Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі). Політика щодо академічної доброчесності регламентується «Положенням про систему запобігання та виявлення плагіату у Національному технічному університеті «Дніпровська політехніка», та Кодексу академічної доброчесності Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» <https://surl.li/nleywg>.

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

7.2. Комунікаційна політика

Здобувачі вищої освіти повинні мати активовану університетську пошту.

Обов'язком здобувача вищої освіти є перевірка один раз на тиждень (щотижня) поштової скриньки на Office365 та відвідування команди дисципліни у Microsoft Teams, платформи дистанційного навчання Moodle.

Усі письмові запитання до викладачів стосовно курсу мають надсилатися на університетську електронну пошту, групу MS Teams, або дистанційну платформу Moodle.

7.3. Політика щодо перескладання

Повторне складання підсумкового контролю з дисципліни, коли студент отримав оцінку «незадовільно» (нижче 60-ти балів), допускається не більше двох разів. Спроби студента виправити оцінку й не допустити академічної заборгованості обмежуються терміном в один місяць після закінчення екзаменаційної сесії. Прийом першої перездачі здійснюється викладачем, який викладав матеріал навчальної дисципліни.

Прийом другої – комісією у складі трьох осіб: викладача, який викладав дисципліну; завідувача кафедри; представника деканату або викладача кафедри. Рішення комісії є остаточним.

У разі підтвердження комісією оцінки «незадовільно» або неявки студента на засідання комісії без поважних причин, комісія сповіщає про це декана факультету (директора інституту) для підготовки наказу ректора про відрядження студента за академічну неуспішність або визначення умов повторного вивчення цієї дисципліни.

Студенти заочної форми навчання повинні ліквідувати академічну заборгованість до початку наступної сесії.

7.4. Відвідування занять

З 24.02.2022 реалізація освітньої діяльності відбувається в умовах правового режиму воєнного стану. Наявна низка небезпек: повітряні тривоги, ризики припинення енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку. Згідно з наказами по університету у 2025-2026 навчальному році освітня діяльність здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти всіх форм навчання здійснюється з використанням дистанційних технологій через синхронні та асинхронні комунікації.

Відвідування онлайн лекцій та практичних занять реалізується через приєднання до «команди» Microsoft Teams. Під час повітряної тривоги заняття перериваються і продовжуються лише за умов перебування учасників освітнього процесу у захищених приміщеннях. Викладачем (за технічної та безпекової можливості) здійснюється запис заняття для підтримки асинхронного формату навчання.

У випадках відсутності енергозабезпечення, мобільного та Інтернет-зв'язку викладачем забезпечується асинхронний формат навчання та комунікація зі здобувачами за допомогою каналів зв'язку, що функціонують.

Про причини неможливості взяти участь в онлайн заняттях, ускладненні доступу до матеріалів на дистанційних платформах НТУ «ДП» тощо здобувач вищої освіти має повідомити викладача в особистих повідомленнях чатів Microsoft Teams, або листом на корпоративну е-пошту НТУ «ДП», або через старосту чи представника адміністрації факультету.

7.5. Політика щодо оскарження оцінювання

Якщо здобувач вищої освіти не згоден з оцінюванням його знань він може оскаржити виставлену викладачем оцінку у встановленому порядку.

7.6. Бонуси

Здобувачі вищої освіти, які беруть участь у конференціях, конкурсах тощо отримують додатково 2 бали до результатів оцінювання до підсумкової оцінки.

7.7. Участь в анкетуванні

Наприкінці вивчення курсу та перед початком сесії здобувачу вищої освіти буде запропоновано анонімно заповнити електронні анкети, що розміщено на сайті кафедри маркетингу: <https://forms.office.com/e/cf7JRhRTbi> та у Microsoft Forms Office 365, які буде розіслано на ваші університетські поштові скриньки. Заповнення анкет є важливою складовою вашої навчальної активності, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати ваші пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни «Соціологія ринків».

8. Методи навчання

Лекційні заняття мають інтерактивний, науково-пізнавальний характер. Застосовуються проблемні, інтерактивні, інформаційно-комп'ютерні, саморозвиткові, колективні та інтегративні, контекстні технології навчання, лекції-дискусії, технології змішаного навчання. На практичних заняттях застосовуються ділові ігри підготовка презентацій з використанням сучасних програмних засобів. На заняттях відбуваються дискусії. Використовуються інтерактивні стратегії навчання для заохочення мовлення: мозковий штурм, обговорення; діяльність у парах, групах.

9. Рекомендовані джерела інформації

1. Коваліско Н.В., Кудринська А.І. Основи економічної соціології: навчально-методичний посібник. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2016. 442 с
2. Лукашевич М.П. Лукашевич О.М. Шандор Ф.Ф. Соціологія економіки: підручник. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 294 с
3. Пилипенко Г. М. Інституціональні чинники співвідношення державної і ринкової координації економічної діяльності: монографія. Д. : Національний гірничий університет, 2012. 293 с.
4. Фединець Н.І., Миронов Ю.Б., Гонська М.Р. Соціологія ринку. Навчальний посібник. Львів: Видавництво ЛКА, 2011. 226 с.
5. Еволюція ринкових інститутів в Україні : монографія. К.: Ін-т екон. та прогнозув., 2012. 334 с.
6. Пилипенко Г. М., Литвиненко Н. І. Інституціональні чинники розвитку соціально-економічних систем. *Економічний вісник НГУ*, 2015. №4 (51). С. 21– 32.
7. Пилипенко Г. М. Економічний та соціологічний підходи до аналізу ринкової поведінки економічних суб'єктів. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*, 2022. №2. С. 9 –17.
8. Пилипенко Г. М., Литовка В. А. Методологічні передумови дослідження корпоративної культури міжнародних компаній. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2023. №2. С. 9 –15.
9. Соціальні очікування як чинник конструювання взаємодій в умовах суспільної нестабільності: монографія / за ред. О. Злобіної. Київ: Інститут соціології НАН України, 2025. 353 с.
10. Історико-теоретичний аналіз дослідницьких програм в соціології. Колективна монографія / В. Ворона, В. Казаков, Н. Отрешко, В. Пилипенко, В. Резнік, В. Степаненко; за заг. ред. В. Резніка. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 249 с.